

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЛАБОРАТОРНОЇ МЕДИЦИНИ

Любінська О.І.

Львівський інститут медсестринства
та лабораторної медицини імені Андрея Крупинського

У статті проаналізовано окремі аспекти формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Узагальнено різні підходи до визначення структури професійної компетентності з огляду на наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених. На основі теоретико-практичного аналізу автором виокремлено компоненти професійної компетентності бакалаврів з лабораторної діагностики: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Ключові слова: професійна компетентність, бакалавр лабораторної медицини, мотиваційний компонент, когнітивний компонент, діяльнісний компонент, рефлексивний компонент.

Постановка проблеми. Сьогодні в Європейських країнах і в Україні відбувається процес оновлення освіти. Для досягнення рівня світових стандартів в нашій країні відбуваються реформи, які несуть зміни в освітній галузі, що можуть забезпечити якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. Це фахівці нової формації, активні, творчі, мислячі, здатні до самостійного пошуку інформації та застосування знань на практиці.

Реформи також відбуваються і у системі охорони здоров'я України. Лабораторна медицина є невід'ємною і однією з найважливіших її складових, яка забезпечує надання медико-діагностичної допомоги пацієнтам при оцінці стану здоров'я, діагностиці захворювань, моніторингу за результатами лікування, прогнозі перебігу хвороби та якості життя, що має значення щодо збереження та покращення здоров'я населення. Вирішення цих завдань тісно пов'язано з професійною підготовкою фахівців для лабораторної служби, зокрема і бакалаврів з лабораторної медицини. Тому, перед вищими навчальними закладами, стоїть завдання підготувати бакалавра з лабораторної медицини як особистість, здатну до професійного становлення, готову адекватно сприймати фахові інновації, успішно вирішувати професійні проблеми та труднощі на належному рівні. Зміщується акцент у навчанні в бік формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, що являє собою не лише опанування студентами необхідних знань, умінь, навичок, але й процес формування мотивації до професійного зростання, а також таких професійних якостей особистості, як толерантність, рефлексія, комунікабельність. Формування компетентної особистості, яка володіє не лише професійними знаннями, але й уміє діяти у відповідних типових та нетипових ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проблеми формування професійної компетентності та застосування компетентнісного підходу знайшли відображення у працях таких науковців як: В. Адольфа [1], В. Байденка [2], І. Зимньої [6], І. Зязюна [7], І. Овчарук [9], О. Савченко [13], А. Хуторського [16], В. Ягупова [18].

Проблемами формування професійної компетентності медичних фахівців чи її складових займалися: О. Борисюк [4], І. Бойчук [3],

Р. Дем'янчук [5], Я. Кульбашна [10], І. Радзівська [12], М. Мруга [11], З. Шарлович [17] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Провівши аналіз вище викладеного матеріалу можна зробити висновок, що проблема структурних компонентів професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини не була предметом вивчення і залишається актуальною.

Мета статті – провести аналіз структури професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, що стане основою для подальших наукових досліджень щодо шляхів її формування.

Виклад основного матеріалу. Розуміючи необхідність професійної підготовки у ВНЗ конкурентоспроможного фахівця у галузі лабораторної медицини та з метою формування професійної компетентності ми повинні розглянути структуру професійної компетентності.

Також вважаємо за необхідне використати у своєму дослідженні ґрунтовні висновки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо означення та структурування професійної компетентності. Потрібно сказати, що науковці виділяють різні компоненти залежно від того, що вони розуміють під професійною компетентністю та від того, структуру професійної компетентності якого фахівця вони досліджують. Структура і зміст професійної компетентності в багатьох випадках визначається специфікою виконуваної професійної діяльності та її приналежністю до визначених типів професій.

Поняття «структура» в енциклопедичній-довідковій літературі трактується як сукупність стійких зв'язків між компонентами об'єкта, що забезпечують його цілісність і самоотождення [15, с. 543]; будова і внутрішня форма організації системи, що забезпечує єдність стійких закономірних взаємозв'язків між її елементами [14, с. 700]. На основі цього можна сказати, що структура професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини складається із взаємопов'язаних компонентів, які утворюють певну єдність.

І. Зимня в структурі компетентності виокремлює такі її компоненти: мотиваційний – як готовність до прояву компетентності; когнітивний – володіння знанням змісту компетентності;

поведінковий – досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних й нестандартних ситуаціях; ціннісно-змістовний – відношення до змісту компетентності й об'єкту її застосування; емоційно-вольова регуляція процесу й результату прояву компетентності [6, с. 52].

Л. Карпова вважає, що структурними компонентами професійної компетентності є три сфери: мотиваційна (мотиви, настанови, орієнтації, спрямованість), яка забезпечує сформованість загальнокультурної, особистісно-мотиваційної та соціальної компетентності; предметно-практична (операційно-технологічна), що сприяє розвитку певних підвидів професійної компетентності: методологічної, практично-діяльнісної, дидактико-методичної, спеціально-наукової, економіко-правової, екологічної, інформаційної, управлінської, комунікативної; сферу саморегуляції, що розвиває психологічну компетентність та аутокомпетентність [8, с. 7-9].

Оскільки наше дослідження стосується формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, доцільно проаналізувати структуру професійної компетентності, яку визначають дослідники у медичній галузі.

М. Мруга зазначає, що досліджуючи професійну компетентність можна виділити її структурні елементи та інші класифікаційні ознаки. Зокрема, компетентність можна класифікувати за типом психологічних конструктів (когнітивні, психомоторні, афективні, вольові, соціальні та поведінкові), за структурними компонентами (концептуальний, процедурний, діяльнісний, мотиваційний), за ступенем специфічності (загальні або ключові або професійно-неспецифічні, загально-професійні, професійно-специфічні, інституційно-специфічні), за предметним доменом [11, с. 5].

З. Шарлович, досліджуючи формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки вважає, що професійна компетентність містить такі компоненти: мотиваційно-аксіологічний (включає цінності, мотиви, інтереси та потреби); когнітивний (базується на сукупності фахових та психолого-педагогічних знань); операційно-діяльнісний (реалізується через комплекс гностичних, проектувальних, конструктивних, організаторських, комунікативних умінь); особистісний (розкривається через розвиток та становлення медичної сестри як особистості) [17, с. 8].

І. Бойчук визначає такі структурні компоненти професійної компетентності фармацевта: особистісний (мотиви, потреби, цілі, наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін); когнітивний (набуті теоретико-методологічні знання у галузі гуманітарних та соціально-економічних, природничо-наукових та фахових дисциплін, необхідних для забезпечення професійної діяльності та спілкування); практичний (сформованість професійних умінь, необхідних та достатніх для успішного здійснення професійної діяльності, визначених у галузевому стандарті підготовки фармацевта); рефлексивний (здатність застосовувати знання і вміння для здійснення професійної фармацевтичної діяльності, свідомого оцінювання результатів своєї діяльності і рівня власного розвитку, особистіс-

них досягнень; сформованість таких якостей, як креативність, ініціативність, налаштованість на співробітництво, впевненість у собі, здатність до ініціативного, критичного прогнозування результатів діяльності і відносин) [3, с. 10].

Для кращого розуміння досліджуваного питання було проаналізовано наукові праці що стосувалися формування різних аспектів професійної компетентності саме бакалаврів медичного профілю та структурні компоненти цієї компетентності.

Так, досліджуючи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін Л. Борисюк виокремлює такі компоненти: мотиваційно-аксіологічний, змістовно-когнітивний, інтеграційно-діяльнісний та особистісно-розвивальний [4, с. 10].

М. Дем'янчук, розглядаючи процес підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи на засадах компетентнісного підходу виокремлює професійно-ціннісний, світоглядно-когнітивний та особистісно-розвивальний компоненти [5, с. 11].

На основі проведеного теоретичного аналізу різних наукових підходів до визначення структури професійної компетентності різних фахівців ми виокремлюємо такі компоненти професійної компетентності бакалаврів з лабораторної діагностики: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Мотиваційний компонент у структурі професійної компетентності майбутнього бакалавра з лабораторної медицини посідає важливе місце, адже мотив виступає провідним чинником будь-якої діяльності. Від сформованості у студентів мотивації займатися медичною практикою залежить ефективність їхньої подальшої професійної діяльності. Мотивація особистості майбутніх бакалаврів зумовлена їх професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями, морально-етичними нормами професійної діяльності.

Когнітивний компонент професійної компетентності визначає сукупність знань майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини як безліч пов'язаних між собою елементів, що предствляють певне цілісне утворення. Ці знання сприяють успішній професійній діяльності в певних професійних умовах, створюють основу для розвитку професійного мислення. Для виконання всіх видів лабораторних досліджень та їх інтерпретації, побудови взаємин з пацієнтами, лікарями, співробітниками, організації та управління роботою структурних підрозділів лабораторій різного профілю необхідно оволодіти певними професійними знаннями.

Діяльнісний компонент професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини містить сукупність професійних умінь і навичок необхідних для застосування професійних знань під час прийняття відповідних рішень в різних умовах, а також готовність впроваджувати ці рішення у практичне розв'язання професійних завдань. Він передбачає набуття професійних умінь і навичок у процесі квазіпрофесійної чи власне професійної діяльності. Реалізується цей компонент у процесі практичної навчальної діяльності студентів ВНЗ та продовжується під час виробничої та переддипломної практик. Звичайно формування професійних

умінь і навичок майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини в межах діяльнісного компонента залежить від рівня суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів.

Рефлексивний компонент професійної компетентності майбутніх фахівців з лабораторної медицини передбачає здатність до рефлексії професійної підготовки відповідно до соціальних норм та власних установок, усвідомлення відповідальності за здобуті професійні знання, сформовані професійні вміння та їх значущості у майбутній професійній діяльності. Бакалавр з лабораторної медицини повинен самостійно й ефективно вирішувати проблеми у сфері лабораторної медицини, а це в свою чергу потребує професійних знань і постійного самовдосконалення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, професійна компетентність майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини є складним динамічним утворенням, формування якої розпочинається ще у процесі навчальної діяльності у вищих навчальних закладах і триває впродовж усієї професійної діяльності фахівця. Окреслені у роботі компоненти досліджуваної компетентності дозволяють зрозуміти формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, що сприятимуть оптимізації навчального процесу. Для комплексного формування виокремлених структурних компонентів необхідне визначення та реалізація адекватних педагогічних умов, що буде предметом наших подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Адольф В. А. Теоретические основы формирования профессиональной компетентности: дисс. доктора пед. наук: 13.00.01. М., 1998. 357 с.
2. Байденко В. И. Компетенции в профессиональном образовании (к освоению компетентностного подхода) // Высшее образование в России. 2004. № 11. С. 8-13.
3. Бойчук Ірина Дмитрівна Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фармацевтів у коледжі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ірина Дмитрівна Бойчук Житомир: Б.в., 2010. – 20 с.
4. Борисяк Л. О. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2016. 20 с.
5. Дем'янчук М. Р. Підготовка бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Михайло Ростиславович Дем'янчук. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
6. Зимняя И. А. Единая социально-профессиональная компетентность выпускника университета: понятие, подходы к формированию и оценке: раздаточный материал для проведения занятий [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя / Федеральное агентство по образованию / Государственный университет «Московский институт стали и сплавов». – М., 2008. – Режим доступа до ресурсу: misis.ru/Portals/0/Download/Press/2011/Зимняя.doc.
7. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи [текст] // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: [монографія] / І. А. Зязюн. – К.; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10-18.
8. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Георгіївна Карпова. – Харків, 2004. – 27 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
10. Кульбашна Я. А. Теоретичні й методичні основи формування професійної компетенції майбутніх фахівців із стоматології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Я. А. Кульбашна. – К., 2015. – 40 с.
11. Мруга М. Р. Структурно-функціональна модель професійної компетентності майбутнього лікаря як основа діагностування його фахових якостей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Мруга Марина Рашидівна. – К., 2006. – 251 с.
12. Радзівська І. В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04/НАПН України; Інститут професійно-технічної освіти. К., 2011. 20 с.
13. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі // Е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/.
14. Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів / [укл. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник; за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х.: «Школа», 2009. – 1008 с.
15. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Республика, 2001. – 719 с.
16. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 13-15.
17. Шарлович З. П. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини у процесі фахової підготовки [Текст]: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / З. П. Шарлович; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2015. – 20 с.
18. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Київ: КМ Академія, 2007. Т. 71. С. 3-8.

Любинская О.И.

Львовский институт медсестринства и лабораторной медицины
имени Андрея Крупинского

СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ ЛАБОРАТОРНОЙ МЕДИЦИНЫ

Аннотация

В статье проанализированы отдельные аспекты формирования профессиональной компетентности будущих бакалавров по лабораторной медицине в процессе профессиональной подготовки в вузе. Произведен обзор разных подходов к определению структуры профессиональной компетентности учитывая научные работы отечественных и зарубежных ученых. На основе теоретико-практического анализа автором выделены компоненты профессиональной компетентности бакалавров по лабораторной диагностике: мотивационный, когнитивный, деятельностный, рефлексивный.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, бакалавр лабораторной медицины, мотивационный компонент, когнитивный компонент, деятельностной компонент, рефлексивной компонент.

Liubinska O.I.

Lviv Institute of Nursing and Laboratory Medicine
named after Andrew Krupynsky

STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF BACHELORS ON LABORATORY MEDICINE

Summary

This article analyzes some aspects of professional competence of a Bachelor of Laboratory Medicine in the training process at universities and also generalized different approaches to determining the structure of professional competence on the base of Ukrainian scientific works and foreign scientists. According to the theoretical and practical analysis the author singled out the components of professional competence of Bachelors in Laboratory Diagnostics – motivational, cognitive, active and reflexive.

Keywords: professional competence, Bachelor on Laboratory Medicine, motivational component, cognitive component, active component, reflexive component.